

## ENGELLİ BEBEĞİ OLACAĞINI ÖĞRENEN KADINLARIN GEBELİĞE İLİŞKİN KARAR VERME SÜREÇLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER<sup>1</sup>

M. Zeki DUMAN<sup>2</sup>

Emine AKĐAKAYA<sup>3</sup>

### ÖZET

Bu makalede gebelik sürecinde engelli bebeği olacağını öğrenen kadınların gebeliği devam ettirip ettirmeme konusunda nasıl karar verdikleri ve bu kararlarında sosyal, ekonomik ve dini faktörlerin ne derecede etkili olduğu tartışılmaktadır. Bilindiği gibi gebelik sürecinde yapılan doğum öncesi testlerle fetüsün sağlığı ve bedensel özellikleri hakkında bilgi edinilebilmekte ve bu edinilen bilgilerle fetüste bir anomali olması durumunda anne adayının ya kürtaj olması ya da gebeliği devam ettirmesi beklenmektedir. Doğum öncesinde bebeğin engelli olduğunun anlaşılması hem ebeveynlerde hem de diğer aile üyelerinde yoğun üzüntüyle beraber kızgınlığa, kaygıya, depresyona ve strese neden olmakta özellikle de anne adayına bebeğini dünyaya getirip getirmeme konusunda zorlu bir süreç yaşatmaktadır. Bu süreçte hayal kırıklığına uğrayan anne-babalar hem bireysel ve psikolojik gibi içsel hem de ekonomik ve sosyolojik gibi dışsal faktörlerin/aktörlerin etkisinde kalmaktadır. Söz konusu faktörlerin gebeliğin sürdürülmesi veya sonlandırılması kararında ne kadar etkili olduğunu anlamayı amaçlayan bu çalışma aynı zamanda kadınların engelliliğe ve kürtaja nasıl baktıklarını da ortaya koymayı hedeflemektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Engellilik, Seçici Kürtaj, Kadın, Ebeveyn, Aile.

---

<sup>1</sup> Bu çalışma Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı'nda Emine AKĐAKAYA tarafından hazırlanan ve danışmanlığı Doç. Dr. Mehmet Zeki DUMAN tarafından yapılan "Van İlinde Engelli Bebeğinin Olacağını Öğrenen Kadınların Gebeliğe İlişkin Karar Verme Süreçlerini Etkileyen Faktörler" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

<sup>2</sup> Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakóltesi, Sosyoloji Bölümü

<sup>3</sup> Öğretmen, Van İl Milli Eğitim Müdürlüğu

---

**FACTORS AFFECTING DECISION-MAKING PROCESSES OF PREGNANT  
WOMEN WHO LEARN TO HAVE A DISABLED BABY**

**ABSTRACT**

The issue of how pregnant women who learn to have a disabled baby during pregnancy decide whether or not to continue the pregnancy and how social, economic and religious factors are effective in their decisions is discussed in this article. As is known, prenatal tests during pregnancy can provide information about the health and physical characteristics of the fetus, and with this information, in the event of an anomaly in the fetus, the mother candidate is expected to have an abortion or to continue the pregnancy. Understanding that the baby is disabled before birth causes anger, anxiety, depression and stress in both parents and other family members along with intense sadness and especially the mother candidate undergoes a difficult process as to give birth to her baby. Parents who are disappointed in this process are influenced by both internal and psychological factors and external factors/facts such as economic and sociological. This study aims to understand how effective these factors are in deciding whether to sustain or terminate the pregnancy, and also to reveal how women view disability and abortion.

**Key Words:** Disability, Selective Abortion, Woman, Parent, Family.

## 1. GİRİŞ

Her anne adayının en büyük isteği sağlıklı çocuklar doğurmaktır. Ancak anne adaylarının bu isteği kimi zaman genetik kimi zaman da sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı gerçekleştiremeyebilmektedir. Özellikle de gebelik sürecinde uygulanan prenatal tarama ve testlerde doğacak bebeğin engelli olduğunun anlaşılması hem ebeveynleri hem de bir bütün olarak aileyi olumsuz yönde etkilemekte, anne-baba arasında gebeliğin devam ettirilmesi veya sonlandırılması konusunda kaygılar/tereddütler oluşmakta ve bu kaygı/tereddütler kimi zaman çiftlerin boşanmasına yol açacak zorlu bir süreci de beraberinde getirebilmektedir. Bunun yanı sıra aileler, çocuklarının teşhis ve tedavileri hakkında ve yeterince kendileriyle ilgilenmediklerini düşündükleri uzmanlara karşı da güvensizlik duyabilmektedirler (Lansdown, 1980).

Günümüzde kalıtsal hastalıkların doğumdan önce teşhis edilmesi, yani fetüsün genel sağlık durumunun tespit edilmesi için ultrason ve maternal serum gibi birbirinden oldukça farklı olan prenatal testler uygulanmaktadır. Gebeliği riskli hale getirebilen fiziksel veya nörolojik bozuklukları veya birtakım anormallikleri ortaya koyabilen bu testler, bebeğin engelli olup olmadığına ilişkin net bilgiler sunabilmekte ve bu bilgiler ışığında anne adaylarından bebeğin engellilik düzeyine/durumuna göre dünyaya getirip getirmeyeceği konusunda karar vermesi istenmektedir. Bu süreçte genel uygulama, testlerde anomali olduğu saptanan veya ileri derecede zihinsel veya bedensel engelli olduğu anlaşılın fetüsün kaldırılması, diğer bir deyişle kürtaj olunması yönündedir. Tıbbi literatürde “seçici kürtaj” olarak tanımlanan bu durum, bebeğin engelli olduğu öğrenilene kadar istenmesidir.

Doğum öncesi testlerle bebeğin engelli olduğuna dair birtakım anormalliklerin ortaya konulması hem aile planlaması hem de kişisel veya kültürel tercihler yüzünden kadınları iki seçenekle karşı karşıya bırakmaktadır. Kadınlar ya sağlıklı fetüsü aldirmaya çalışacak ya da hayat boyu sürececek olan sakat bir çocuğun varlığına katlanmayı göze alacaktır (Johnson, 2011, s. 152). Seçim yapma aşamasında uzman

doktorun tespit ve tavsiyeleri önemli olmakla beraber bu konuda esas karar alıcı konumunda olan anne adayıdır. Çünkü bebeği doğuran ve belki ona bir ömür boyu bakacak olan annedir. Ancak burada söz konusu edilen durum, sadece annenin kendi bedeni üzerinde vereceği bir karar değildir. Aksine daha kapsamlı bir çerçeveden yaklaşılmaması gereken bu soruna, hem annenin özel yaşamı ve özgür tercihi açısından hem de fetüsün yaşam hakkı ve dolayısıyla işin ahlaki, dini ve kültürel boyutundan bakmak gerekir. Seçici kürtaj olayına bu açıdan bakıldığında ise konuyla ilgili iki farklı görüşün ön plana çıktığı görülebilir.

Bir yandan anne adayının yaşamını, sağlığını, iradesini, seçimini ama daha da önemlisi kendi bedeni üzerindeki tasarrufunu her şeyin üstünde gören bir yaklaşım (Paulk, 2014), diğer yandan fetüsün de nihayetinde bir canlı varlık olduğunu düşünen ve bundan dolayı onun da yaşama hakkı bulunduğunu savunan diğer bir yaklaşım bulunmaktadır (Eryiğit Bader, 2019, s. 116-141; Dirik, 2018, s. 73-96). Bu iki yaklaşımın haklı yanları olmakla beraber burada esasen üzerinde durulması gereken husus, kadının seçim yapma aşamasında hangi telkinlere ve dayatmalara hatta tehditlere maruz kaldığıdır. Çünkü biliyoruz ki, çoğu kadın kendi özgür iradesinden ziyade içinde bulunduğu çevrenin, ailenin ve eril kültürün etkisiyle hareket etmektedir. Bu gerçekten hareketle anomalili bir fetüse gebe olduğunu öğrendiği için bir tercihte bulunması beklenen kadınların kendileri ve bebekleriyle ilgili neler düşündükleri, gerçekte ne yapmak istedikleri ve hangi kültürel faktörlerden ve nedenlerden etkilendiklerini anlamayı amaçlayan bu çalışma, aynı zamanda ebeveynlerin yaşadıkları sosyal, ekonomik ve psikolojik sorunlar üzerinde durmayı ve özellikle de kadınların bu süreçte neler yaşadıklarını anlamayı da amaçlamıştır.

## **2. ENGELLİ ÇOCUĞA SAHİP AİLELERDE YAŞANILABİLECEK SORUNLAR**

Bilindiği üzere evlilik sürecinde gebeliklerin bir kısmı engelli bebeğin doğmasıyla sonuçlanabilmektedir. Engelli bebeğinin olacağını öğrenen çiftler, psikolojik ve sosyolojik açıdan duygusal bir yıkıma uğrarlar. Çünkü doğacak olan zihinsel engelli veya üstün yetenekli bebeğin ailesine getireceği yük bazen çok ağır

gelebilir ve bu yükün altından kalkmak için de ailelerin fazladan çaba harcamaları gerekebilir (Toprak, 2018, s. 87). Ancak bu yükü kaldıramayan ailelerin başta stres ve depresyon olmak üzere kaygı, kızgınlık ve umutsuzluk gibi bazı psikolojik sorunlar da yaşadıkları bilinen bir gerçektir. Nitekim yapılan araştırmalar (Sivberg, 2002; Balcı vd., 2019, s. 125; Özmen vd. 2012, s. 35), söz konusu durumda olan çiftlerin anksiyete düzeylerinin çok yüksek olduğunu, aile içi iletişimlerinin azaldığını ve başka çocuk yapma isteklerinin de kaybolduğunu göstermiştir.

Aynı şekilde engelli çocuğun aileye katılımıyla diğer aile üyelerinin yaşam doyumları, anne baba birlikteliği/paylaşımı azalmakta ve çiftlerde kaygı düzeyi artmaktadır. Söz konusu aileler, engelli çocukları olduktan sonra yeniden çocuk yapmak istemediklerini belirtirken gerekçe olarak da ‘engelli çocuklarına ayıracakları zamanlarının olmamasını, ‘diğer çocuklarının da engelli olmasından korkmalarını’ veya ‘başka bir çocuğa bakacak parasal güçlerinin olmamasını’ göstermişlerdir (Tarsuslu Şimşek, vd., 2015, s. 165). Ailelerin bu konuda en çok üzerinde durdukları husus, aileye katılacak engelli bir çocuğun aile yaşantılarında alışılmış durumların ve eşler arasındaki evlilik ilişkilerinin bozulmasına neden olabileceğini düşünmeleridir (Lafçı vd., 2014, s. 726).

Bebeklerinin engelli olduğunu öğrendikleri zaman çiftlerin; ‘endişe’, ‘çaresizlik’, ‘şaşkınlık’, ‘hayal kırıklığı’ hatta ‘intihar etme’ gibi duygu ve düşüncelere kapıldıkları, kısa süreli bir şoka girdikleri ve dolayısıyla duygusal bir yıkıma uğradıkları gözlenmiştir (Balcı vd., 2019, s. 126). Bununla birlikte çiftlerde hayal kırıklığına eşlik eden yoğun bir suçluluk, acı ve kızgınlık duygusu yaşanmıştır. Bu durumdaki ailelerde genellikle üç büyük kriz yaşanmaktadır (Menolascino, 1968, s. 601): *Birincisi*, ilk tanı şokudur. Yani aile üyeleri durumu öğrendiklerinde duygusal bir çöküntü içine girerler. *İkincisi*, kişisel değerler krizidir. Yani çocuk için aşırı belirlenmiş beklentilerden kaynaklanan kronik bir üzüntünün oluşmasıdır. *Üçüncüsü* ise gerçeklik krizinin yaşanmasıdır. Yani çocuğun sosyal geleceğiyle ilgili duyulan kaygılar ve bu kaygılara eşlik eden suçluluk duygusunun meydana gelmesidir.

Söz konusu krizlerin yaşanması, çoğu zaman ebeveynler arasında uyumsuzluğa neden olmakta, çiftlerin birbirlerine olan sevgileri azalmakta, kısa süreli ayrılıklara neden olmakta hatta aile içi iletişim ve paylaşım azaldığı için güven duygusu zedelenmektedir. Bunun yanı sıra aileler kimi zaman kendilerini damgalanmış, etiketlenmiş ve sosyal olarak izolasyona maruz kalmış hissettikleri için üyeler arasında artan stres ve depresyona bağlı bazı psikolojik ve fiziksel rahatsızlıklar da yaşanabilmektedir (Giulio vd., 2014, s. 29). Bu açıdan bakıldığında engelli çocuğa sahip ailelerin karşılaşılabilecekleri muhtemel stres kaynaklarını şu şekilde sıralamak mümkündür (McCubbin vd., 1982, akt., Olsson vd., 2003, s. 329). Ekonomik güçlüklerin ve aile içinde gergin duygusal ilişkilerin yaşanması, aile aktivitelerinin ve günlük yaşam alışkanlıklarının değişmesi, aile üyelerinin sosyal yaşamlarının kısıtlanması, bakım yükünün artmaya başlaması, tedavi sürecinde hayal kırıklığının yaşanması, umutsuzluğa düşülmesi, yas ve depresyona girilmesi.

Yukarıda da vurgulandığı gibi engelli çocuğu olan veya olacağını öğrenen çiftler, toplum tarafından dışlanma kaygısıyla çoğu zaman içinde buldukları ortamdaki kaçmakta, kendi iç dünyalarına dalarak korku ve endişe duymaktalar. Bu endişeli ruh hali sadece ebeveynleri değil diğer aile üyelerini de etkilemekte, ailenin yaşam doyumunu düşürmekte, (Rüstemova, 2018, s. 84) anne ve babaların çocuklarıyla iletişimlerini kopartmakta hatta ebeveynler duygusal zorlanmaya maruz kalmaktadırlar (Beckman, 1983; Deniz vd., 2009, s. 963-964; Akandere vd., 2009, s. 29-31). Ebeveynlerde yaşanan endişe düzeyi genellikle engelli çocuğun yaşına, cinsiyetine, kardeş sayısına, doğum sırasına, ailenin yapısına tipine ve anne-babanın eğitim ve gelir düzeyine göre de değişiklik gösterebilmektedir (Burcu, 2015, s. 103; Kaytez vd., 2015, s. 198).

Ayrıca engelli çocuğa sahip annelerin kaygı düzeyleri de eşlerinden/erkeklerden daha fazla olabilmektedir. Bunun temel nedeni ise annelerin gerek engelli gerekse normal gelişim gösteren çocukların bakımında daha fazla sorumluluk almaları (Kaytez vd., 2015, s. 208), çocuğun özel bakımını ve eğitimini üstlenmeleri, çocuklarla sürekli bağımlılık ilişkisi içinde olmaları (Avşaroğlu-Okutan, 2018, s. 61) ve aile içindeki yükü

daha çok taşıyan kişiler olmalarıdır. Annelerin çocuklarının yetişmesinde birincil rol üstlendiklerini dikkate aldığımızda onların bu konuda daha hassas, kırılğan ve duygusal olmalarını gayet doğal karşılamak gerekir. Ancak, annelerin yaşadığı sorunlar farklılık gösterebilmektedir.

Örneğin, annenin ev dışında çalışmak zorunda kalması (İçmeli, 2008, s. 26), annenin tek başına yaşaması, aileden destek alıp almaması, ekonomik açıdan babaya bağımlı olup olmaması, yakın akraba desteğine veya kendi kendine yeterli olup olmaması gibi durumlar, anneleri fazlasıyla etkilemekte ve bu özel durumlar bazen farklı türden ruhsal hastalıkların oluşumuna neden olabilmektedir (Işıkhan, 2005, s. 37). Araştırmaların çoğu engelli çocuğa sahip annelerin engelli çocuğa sahip olmayanlara göre başta aleksitimi, anksiyete ve depresyon (Muwafak vd., 2012) olmak üzere somatizasyon, öfke/düşmanlık, paranoid düşünce ve psikozum gibi psikolojik semptomların daha çok görüldüğünü (Yıldırım vd., 2012, s. 207) söz konusu annelerin kendilerini ifade etmede zorlandıklarını ve aşırı gerilim nedeniyle duygusal sağırılık özellikleri gösterdiğini ortaya koymuştur (Tümlü vd., 2018, s. 509).

Hiç şüphesiz bu durum, anneler için geçerli olduğu kadar babalar için de geçerlidir. Çünkü engelli bir çocuğa sahip olma düşüncesi hem anne hem de babalar açısından çok da kolay kabul edilebilir bir durum değildir. Özellikle de zihinsel engellilik durumu söz konusu olduğunda bu durumun kabullenilmesi daha da güçleşmektedir. Dolayısıyla derecesi ne olursa olsun engelli çocuğunun olacağını öğrenen ailelerin yaşantıları hiçbir zaman eskisi gibi olamamakta, ebeveynler, yaşanan durumu kabullenmek için sosyal desteğe ihtiyaç duymaktalar Nitekim yapılan araştırmalarda ebeveynlerin kabul ret düzeyleri arttıkça sosyal destek düzeylerinin de arttığı, ret düzeylerinin ise azaldığı ortaya çıkmıştır. (Çetin, 2018, s. 149).

Dolayısıyla ebeveynlere duygusal destek, danışmanlık ve doğru bilgilendirmenin yapılması (Cigerli vd., 2014, s. 80) sosyal desteğe erişim olanağının sağlanması (Dyson, 1996) veya herhangi bir ekonomik veya eğitimsel desteğin sunulması ebeveynlerin engelli çocuklarına ilişkin davranışlarını değiştirebilecektir.

Zaten engellilerin toplumsal hayata katılımının sağlanması da sosyal devlet anlayışının bir gereğidir. Nitekim uluslararası anlaşmalarda da engellilerin başta kamusal yaşama katılımlarının sağlanması olmak üzere, eğitim, sağlık, istihdam ve ulaşım gibi temel ihtiyaçlarının sosyal devletin bir gereği olarak karşılanması, ayrımcılığa tabi tutulmadan diğer sağlıklı bireylerin sahip oldukları haklara engellilerin de ulaşabilmesi için çok sayıda yasal düzenleme bulunmaktadır (Çaha, 2016, s. 141)

Ancak işin teorik yanı bir tarafa uygulamada ne engellilerin ne de engelli çocuğu olan ebeveynlerin sahip oldukları hakları kullanamadıkları, birçok ailenin başta devletin ilgili kurumları olmak üzere sosyal yardımlardan yararlanamadıkları da bilinen bir gerçektir. Oysa çocukları engelli olan ebeveynlerin sadece maddi değil manevi olarak da desteğe ihtiyaçları bulunmaktadır. Çünkü aileye katılması beklenen yeni üyenin engelli olması, çocuğun dünyaya gelmesinin getirdiği olağan sorunların ötesinde yeni birtakım problemleri de beraberinde getirmekte (Deniz vd., 2017, s. 65), en başta da anne babanın özel yaşamını ve dolayısıyla gündelik yaşamlarını alt üst edebilmektedir.

Ebeveynlerin bu sorunla başa çıkmak için genellikle dini ibadetlere yöneldikleri, çevrelerinden destek almaya çalıştıkları (Doğan, 2016, s. 3237), özellikle de mütedeyyin ailelerin herkes gibi önce şoka girdikleri ardından durumu kabullendikleri görülmüştür. Nitekim konuyla ilgili yapılan bir araştırmada ebeveynlere çocuklarının geleceğiyle ilgili beklenti durumları sorulduğunda %40'ının "Allahtan ümit kesilmez" cevabını verdiği (Ergin, vd., 2007, s. 44), engelli çocuğa sahip ailelerin genellikle bu durumu takdir-i ilahi olarak kabul ettikleri gözlenmiştir. Aynı şekilde engelli çocukları olan annelerin genel psikolojik belirti düzeyleriyle stresle başa çıkma tarzları arasındaki ilişki incelendiğinde, söz konusu annelerin psikolojik belirti düzeylerinde en yüksek ilişkinin dine sığınma başa çıkma tarzı ile pozitif yönde ilişkisi olduğu görülmüştür (Çan Aslan, 2010, s. 84).

Dolayısıyla engelli çocuğu olan veya olacağını öğrenen aileler, olaya dini açıdan yaklaşarak başlarına gelen şeyi “imtihan” olarak görmekte ve değerlendirmektedirler. Nitekim yapılan bir araştırmada katılımcıların %81,1’inin engelliliği “sınav” olarak yorumladıkları (Ünal, 2018, s. 1479), engelli çocukları olan ailelerin çocuklarının bu özel durumlarını “Allah’ın takdiri” olarak düşündükleri görölmüştür. Kısacası engellilik durumunun kabullenilmesinde öncelikle aile çevresi desteği yanında ikinci olarak da dini inançların kolaylaştırıcı etkisi olduğu (Ercan vd., 2019, s. 621; Mıdık Özpak vd., 2017, s. 18) ve özellikle de annelerin çocuğun başta bakım, eğitim ve sağlık olmak üzere psikolojik, sosyal, toplumsal ve manevi desteğe ihtiyacı duyduğu söylenebilir (Karakuş vd., 2019, s. 107).

### **3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ**

#### **3.1. Araştırmanın Amacı**

Bu araştırmanın temel amacı doğum öncesi yapılan testler sonucunda engelli olacağı tespit edilen bebeğin dünyaya getirilmesi veya kürtaj edilmesi noktasında kadınların nasıl bir seçimde bulduklarını ve bu seçim sürecinde hangi tür etkenlerin ve aktörlerin etkisinde kaldıklarını ortaya koymaktır. Bu amaçla Van ilinde yaşayan, tıbbi tetkikler sonucu, *engelli bir bebeğinin olacağını öğrenmiş, hamileliği devam eden, hamileliğini sonlandıran veya tamamlayan kadınların yaşadıkları süreç* araştırma çerçevesinde öğrenilmeye çalışılmıştır. Veriler elde edilirken iki yol takip edilmiştir. Birincisi niteliksel araştırmalarda sıkça kullanılan kartopu tekniğinden yararlanılmış, ikincisi de Van büyükşehir Belediyesi merkez ilçelerinde (Edremit, İpekyolu, Tuşba) bulunan 5 özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleriyle görüşmeler yapılarak örnekleme oluşturan kadınlara ulaşılmıştır.

#### **3.2. Araştırmanın Önemi**

Ülkemizde hâlihazırda doğum öncesinde yapılan tıbbi taramalarla anomalili olduğu saptanan fetüsün kürtajla alınması hususu, sadece tıp etiği, din ve hukuk gibi disiplinlerin ilgi alanlarıyla sınırlı kalmıştır. Bu disiplinlerde hem engellilik hem de kürtaj konusu daha çok fiziksel ve bedensel boyutlarla ve tıbbi bir

yaklaşım ile ele alınırken, işin toplumsal yönü genellikle ihmal edilmiştir. Oysa bireyin yaşamını ilgilendiren her konu nasıl ki bireyin de içinde olduğu toplumu ilgilendiriyorsa aynı şekilde toplumsal dinamikler, normaler ve değerler de bireyin düşüncelerini, tercihlerini ve tasarruflarını doğrudan veya dolaylı olarak etkilemekte ve belirlemektedir. Bu gerçeği dikkate alan sosyolojik çalışmalar yok denecek kadar azdır. Dolayısıyla bu eksikliği gidermek amacını taşıyan bu çalışmanın özgünlüğü, engelli bebeği olan ebeveynlerin sorunlarına değinmekten ziyade engelli bebeği olacağını öğrenen kadınların gebelikleriyle ilgili karar verirken hangi nedenlerin ve faktörlerden etkisinde kaldıklarını ortaya koymasından kaynaklanmaktadır.

### **3.3. Araştırmanın Veri Toplama Araçları**

Bu çalışmada görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu amaçla yarı-yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmış ve görüşme esnasında görüşmenin akışına göre farklı alt sorular ile katılımcının yanıtlarını açması sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu süreçte gözlem tekniğinden de yararlanılarak veriler toplanmış ve kayda geçirilmiştir. Amaçsal örneklem tekniğinin kullanıldığı bu çalışma, Van Büyükşehir merkez ilçelerini kapsamaktadır. Van ilinde yaşayan ve engelli bir bebeği olacağını öğrenmiş ve karar verme sürecinden geçmiş 15 kadın ile yarı yapılandırılmış sorular ile derinlemesine mülakat yapılmıştır. Farklı bakış açıları elde etmek için farklı demografik özellikleri olan kadınlarla görüşülmüştür. Görüşme yapmayı gönüllü olarak kabul eden katılımcılar ile görüşmeler yapılmış, görüşmelerin otuz dakika ile bir buçuk saat arasında tamamlanması ve katılımcıların istedikleri mekânlarda gerçekleşmesi sağlanmıştır.

### **3.4. Araştırmanın Bulguları ve Yorumları**

Birebir görüşmelerin yapıldığı araştırmada öncelikle örnekleme dahil olan kadınların sosyo-ekonomik ve demografik göstergeleri ile ailelerinde bulunan engelli çocuk sayısına ve prenatal test sonucuna göre anomalili olduğu anlaşılan gebeliklerin devam ettirilip ettirilmemesi durumuna dair veriler elde etmeye,

ardından çalışmanın da konusunu oluşturan kadınların gebeliğe ilişkin karar verme süreçlerini etkileyen faktörler üzerinde durmaya çalışılmıştır.

**Tablo.1. Araştırmaya Katılanların Sosyo-Ekonomik ve Demografik Verileri**

S.	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek	Ailenin Ort. Aylık Geliri (TL)	Ailede Bulunan Engelli Sayısı	Test Sonucu Gebeliği Devam Ettirme, Ettirmeme Durumu
1	Kadın	23	Okur-yazar değil	Ev Hanımı	Asgari ücret	1 Engelli	Devam edilen gebelik
2	Kadın	23	Ortaokul mezunu	Ev Hanımı	3000-5000 TL	2 Engelli	Kürtaj yapılan gebelik
3	Kadın	25	İlkokul mezunu	Ev Hanımı	Asgari ücret	1 Engelli	Devam edilen gebelik
4	Kadın	28	Üniversite mezun	Ev Hanımı	5000-7000 TL	Engelli yok	Devam edilen gebelik
5	Kadın	30	Okur-yazar değil	Ev Hanımı	Asgari ücret	1 Engelli	Devam edilen gebelik
6	Kadın	33	İlkokul mezunu	Ev Hanımı	Asgari ücret	1 Engelli	Devam edilen gebelik
7	Kadın	34	İlkokul mezunu	Ev Hanımı	3000-5000 TL	1 Engelli	Devam edilen gebelik
8	Kadın	38	Okur-yazar değil	Ev Hanımı	Asgari ücret	1 Engelli	Devam edilen gebelik
9	Kadın	38	İlkokul mezunu	Ev Hanımı	3000-5000 TL	1 Engelli	Devam edilen gebelik
10	Kadın	40	Lise mezunu	Ev Hanımı	3000-5000 TL	1 Engelli	Devam edilen gebelik
11	Kadın	40	Ortaokul mezunu	Ev Hanımı	Asgari ücret	1 Engelli	Devam edilen gebelik
12	Kadın	42	Okur-yazar değil	Ev Hanımı	Asgari ücret	1 Engelli	Devam edilen gebelik
13	Kadın	43	Üniversite mezun	Öğretmen	5000-7000 TL	3 Engelli	Kürtaj yapılan gebelik
14	Kadın	45	Ortaokul mezunu	Ev Hanımı	3000-5000 TL	2 Engelli	Devam edilen gebelik
15	Kadın	54	Lise mezunu	Yönetici	5000-7000 TL	Engelli yok	Devam edilen gebelik

Araştırmaya katılanlar “23-54” yaş aralığındaki 15 kadından oluşmaktadır. Bu kadınlardan 13’ü “Ev Hanımı” olup, 1’i “Öğretmen”, 1 de “Yönetici”dir. 2’si “Üniversite mezunu”, 3’ü “Lise mezunu”, 3’ü

“Ortaokul mezunu” ve 3’ü de “okur-yazar değildir.” Katılımcıların ailelerinin ortalama aylık gelirine bakıldığında 7’sinin “asgari ücretli” 5’inin “3000-5000 TL”, 3’ünün de “5000-7000 TL” arasında bir gelire sahip olduğu görölmüştür. Kendileriyle görüşülen kadınların 10’unun ailesinde “birer engelli çocuk”, 2’sinde “iki engelli çocuk”, 1’inde de “üç engelli çocuk” bulunduğu, buna karşın 2’sinde hiç “engelli çocuk” bulunmadığı saptanmıştır. Yapılan testlerin sonucunda anomali teşhisi konulan gebeliklerin, yani bebeğinin engelli olacağını öğrenen kadınların gebeliği devam ettirip ettirmeme konusunda verdikleri kararlara bakıldığında 14’ünün “gebeliği devam ettirdiği” 1 kişinin ise “kürtaj yaptırdığı” anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki tabloya bakıldığında araştırmaya dahil olan kadınların sosyo-ekonomik göstergelerinin ve yaşam standartlarının oldukça düşük olduğu görölmektedir. Zira kadınların neredeyse 3’te 2’sinin ev hanımı olduğu ve asgari ücretle geçindikleri anlaşılmaktadır. Ancak tabloda dikkat çeken en önemli husus, kadınların eğitim düzeyi ile doğum öncesi testlerde fetüste bir anomali olduğu saptanmasına karşın gebeliklerinin devam ettirmek istemeleri arasında doğrudan bir ilişkinin var olmasıdır. Buna göre bebeğinin engelli olacağını öğrenen anne adaylarının bu zorlu süreçte birçok farklı faktörün/aktörün etkisinde kaldığı ve dolayısıyla kendi bedenleri/bebekleri üzerinde özgür bir biçimde karar veremediklerini söylemek mümkündür. Nitekim aşağıdaki görüşme kayıtlarından da anlaşılacağı üzere kadınlar, gebeliklerini devam ettirme veya ettirmeme konusunda karar verirken birçok farklı etkenin tesirinde kalmıştır.

### **3.5. Engelli Bebeğinin Olacağını Öğrenen Kadınların Görüşleri ve Bu Görüşlerin Analizi**

#### **3.5.1. Anne Adaylarının Engelli Bebekleri Olacağını Öğrendiklerinde Gösterdikleri İlk Tepki**

Annelerin ve anne adaylarının yapılan doğum öncesi tarama ve teşhis yöntemleri sonucunda engelli bebekleri olacağını öğrendiklerinde nasıl bir süreç yaşadıkları, ne tür yönlendirmelere maruz kaldıkları ve bu yönlendirmelerden nasıl etkilendikleri konusu, bu çalışmanın en önemli amaçlarından birisini oluşturmuştur. Bu amaçla annelere ilk önce “*Gebeliğiniz esnasında engelli bebeğinizin olacağını*

---

*öğrendiğinizde; bebeği dünyaya getirme veya kürtajla aldırma konusunda ilk düşünceğiniz ne oldu ve bu konuda nasıl bir tutum takındınız?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Katılımcıların aşığıda verdikleri cevaplardan da anlaşılacağı üzere annelerin, durumu öğrendiklerinde önce şoka girdikleri, daha sonra başka doktorlara muayene oldukları, ancak durum netleşince ne yapacakları ile ilgili bir düşüncelerinin olmasına karşın çevrenin de onayını almak için nihai kararı verdikleri anlaşılıyor:*

“4 aylık iken doktora gittim ultrasonla baktı hidrosefali dedi. Bunun kafası gittikçe büyüyecek bu zahmeti hiç çekmene değmez, gel bebeğini aldıralım dedi. Şoka girdim. Başka doktorlara göründüm onlar da aynı şeyi söylediler, ama aldırmadım” (G-14, 45 yaşında, 2 engelli çocuk annesi).

“Gittiğim doktor bana baktı ve söylediği şu oldu; imza atın bebeğinizi ölü doğurtalım. Ben kabul etmedim sonra doktor ısrar etti; sen bu bebeğe mahkûm mu olacaksın, sen bakamazsın dedi. Eşim de sinirlendi doktorla tartıştık, ne olduğunu anlayamadık, gerildik, üzüldük ve oradan ayrıldık” (G-1, 22 yaşında, 1 engelli çocuk annesi).

“Doktor bana bebeğin özürlü deyince, inanamadım, şok oldum. Sonra, senin de hayatın tehlikede, çocuğunu aldır dedi, ben hayır dedim. Bunun üzerine doktor, o da en iyisi dedi ve bu çocuk senin sınavın, o da candır dedi ben de istemiyordum ve doktor da böyle söyleyince çocuğumu aldırmadım” (G-2, 23 yaşında 1 engelli çocuk annesi).

“Dört aylıkken doktor muayene esnasında down sendromlu dedi ve bence hemen gerekli testleri yaptırıp çocuğunuzu aldırın dedi. Bir süre doktoru dinledim, ama inanamadım, sonra doktorumla tartıştım. Bebeğimin kalbini duymuş bir anneydim, kabul etmedim, sonra bebeğimi dünyaya getirdim çocuğum şu anda gayet sağlıklı (G-10, 38 yaşında, engelli çocuğu yok).

“Muayenede bebeğim engelli olduğu anlaşılınca bize kürtaj için bir hafta süre verdiler, karar verin gelin dediler. İlk duyduğumda çok kötü hissettim, anlatamam o anı. Doktorun yanında ağlamaya başladım. O çocuğu aldıramadım? Kocam da bana çok destek çıktı ve aldırmadık” (G-3, 24 yaşında, 1 engelli çocuk annesi).

“Beşinci ayda doktorumuz bebeğinizde hidrosefali var dedi ve isterseniz Pazartesi bebeği hemen alabiliriz dedi. Şoka girdim ne diyeceğimi bilemedim, doktor beni ikna etmeye çalıştı, bebeğin doğduktan sonra nasıl görüneceğine dair bir çizim yaptı. Hiç unutmam tıpkı bir uzaylı çizmişti. Sonrasında bana bu çocuk ömür boyu size yük olacak bir an önce gebeliğini sonlandır dedi” ama ben bebeğimi aldırmadım” (G-15, 54 yaşında, 1 engelli çocuk annesi).

Katılımcıların beyanlarına bakıldığında gebelik sürecinde bebeğinin engelli olacağını öğrenen kadınların önce durumu anlamaya çalıştıkları, doktorun kürtaj teklifini hemen kabul etmeyip, başka doktorlara da gördükleri ve bu sürecin sonunda kürtaj uygulamasını bir hayatı sonlandırmak olacağını düşündüklerinden olsa gerektir bu fikre pek sıcak bakmadıkları anlaşılıyor. Anne adaylarının doğacak engelli çocuklarını aldırma istememelerinin temel nedenleri arasında; sosyal, ekonomik ve dini inanç faktörlerinin geldiği yapılan görüşme ve gözlemlerden anlaşılmaktadır. Katılımcıların ifadelerinde dikkat çeken en önemli hususlardan birisi de doktorun çocuğu aldırma teklifine tek başlarına karar vermeyip, durumu netleştirmek için başta doktoralara da muayene olmaları ve nihai kararlarını, eşlerine danışarak vermeleridir. Dolayısıyla katılımcıların karar alma süreçlerinde tercih hakkını savunan, bireyselliği ve bağımsızlığı ön plana çıkartan düşüncelerin çok da etkili olmadığı, bununla birlikte dini inancın ve canlı hayatına duyulan saygının da karar alma sürecinde etkili olduğu görülmüştür.

### 3.5.2. Anne Adaylarının Karar Alma Süreçlerini Etkileyen Sosyal ve Ekonomik Faktörler

Kadınların bebekleri ile ilgili anomali durumunu öğrendikten sonra kimler tarafından nasıl yönlendirildiklerini ve bu kişilerden nasıl etkilendiklerini öğrenmek amacıyla katılımcılara şu iki soru sorulmuştur: Birincisi, *“Gebeliğiniz esnasında engelli bebeğinizin olacağını öğrendiğinizde; bebeği dünyaya getirme veya kürtajla aldırma konusunda, doktor, eş, dost, akraba, aile(leri)niz tarafından ne tür telkin ve yönlendirmelere (sözel ve davranışsal) maruz kaldınız ve bu telkin ve yönlendirmeler karşısında nasıl bir karara vardınız?”* İkincisi de *“Engelli bir bebeğe sahip olacağınızı öğrendiğinizde ailenizin mevcut ekonomik şartlarının doğacak olan engelli bebeğinizin bakımını ve sorumluluğunu kaldıramayacağı veya bebeğin ilerleyen yaşamında kendisine bakamayacak olması düşünceci, sizin bir anne adayı olarak bebeği dünyaya getirme veya kürtajla onu aldırma konusundaki kararınızı ne yönde ve nasıl etkiledi?”*

Katılımcıların verdikleri cevaplara bakıldığında; birincisi anne adaylarının genel anlamda karar alma süreçlerinde öncelikle eşlerine, sonrasında ailelerine ve yakın çevrelerine hatta dini yetkinliği olan bireylere danıştıkları görölmektedir. Elde edilen bulgular ışığında bazı annelerin kararlarının desteklendiği, bazı annelerin ise kararlarının çevreleri tarafından kabul görmediği, kararlarını değiştirmesi için aile bireyleri tarafından kimi zaman baskılara maruz kaldıkları ve hatta tehdit edildikleri görölmektedir. İkincisi de söz konusu kadınların büyük bir bölümünün engelli doğacak olan çocuklarıyla ilgili herhangi bir ekonomik kaygı taşımadıkları ve kürtaj yaptırmamalarının nedeninin de mali durumlarıyla ilgisinin olmadığını belirtmişlerdir.

*“Engelli bebeğimin olacağını öğrendiğimizde annem, kardeşlerim kayınlarım benimle daha çok ilgilenmeye başladılar. Kimse bana bebeğini kürtaj ettir demedi. Onlar da bebeğimi kürtaj ile aldırmanı istemediler, eğer ben böyle bir şey isteseydim bunu kabul etmezlerdi”* (G-15, 54 yaşında,1 engelli çocuk annesi).

“Eşim istemiyordu, eşimin ailesi de bana 2. engelli çocuğu kaldıramazsın dediler ve kocamı da bu noktada ikna ettiler. Eşimle çok ciddi kavgalar yaşadık bu yüzden, eşim beni tehdit etti. Aldırmak zorunda kaldım. Etraftan herkes bana aldır dedi. Ben de aldırdım ama şimdi çok pişmanım” (G-14, 45 yaşında, 2 engelli çocuk annesi).

“İlk doktorum, “senin çocuğun engellidir ama bu senin sınavındır”, ikinci doktorum ise “çocuğun engellidir senin sınavın çok güzeldir dedi, çok sabırlı ol” dedi, kocamın kardeşi ise “Senin başka iki tane engelli çocuğun daha var sen buna nasıl bakacaksın onu aldır” diye baskı yaptı ama ben baskıya rağmen aldırmadım” (G-8, 35 yaşında, 3 engelli çocuk annesi).

“Kayınpederim kürtaj olmama asla izin vermeyeceğini ayrıca para da vermeyeceğini söyledi. Eşimin de parası yoktu o da merdiven altı bile olsa bunu karşılayacak gücümüz yok dedi. Beni ailemin yanına gönderdiler orda babam kürtaj olursan seni evlatlıktan reddederim dedi ve ben de bu nedenle aldırmadım” (G-4, 28 yaşında, 1 engelli çocuk annesi).

“Bebeğimin geleceğiyle ilgili, herhangi ekonomik bir kaygımız olmadı. Böyle bir şey hiç aklıma gelmedi. Biz gücümüz yettiğince bakarız, abisi var bizden sonra da o bakar diye düşündük. Rabbime emanet ederiz onu diye düşündük” (G-15, 54 yaşında, 1 engelli çocuk annesi).

“Bebeğimin geleceğiyle ilgili maddi hiçbir kaygı taşımadım. Maddi gücümüz yeterliydi zaten” (G-7, 34 yaşında, engelli çocuğu yok).

“Ekonomik olarak durumumuz kötü olduğu için nasıl büyütürüm diye korktum ama gene de bebeğimi aldırmayı hiç düşünmedim” (G-2, 23 yaşında 1 engelli çocuk annesi).

Annelerin karar verme sürecinde çevrenin rolü düşünöldüğünde ortalama veya genel bir değerlendirme yapmanın zor olduğu, çevreden karışık tepkilerin geldiği görölmektedir. Doktorların genelinin bazen annenin sağlığını gözeterek bazen de engelli bireyin getireceği sorumlulukları dile getirerek gebeliğin

sonlandırması yönünde anne adayını yönlendirdiği görölmektedir. Eşler açısından bakıldığında ise eşlerin çoğunun annenin kararını desteklediği bazı eşlerin ise annenin gebeliği sonlandırmak istemesine rağmen buna karşı çıktığı görölmektedir. Aileler bakımından incelendiğinde ise görüş bildiren annelerin ailelerinin veya eşlerinin ailelerinin kürtaja karşı olduğu ve anne adayını da bu şekilde yönlendirdiği görölmektedir.

Literatür incelendiğinde bazı sağlık profesyonellerine göre prenatal tarama ve teşhis yöntemleri sonucunda engelli olduğu anlaşılan fetüsünün seçici kürtaj yolu ile yaşamının sonlandırılmasının etik ve tıbbi çerçeve içerisinde olduğu savunulmaktadır. Bundan dolayıdır ki araştırmada sözü geçen doktorlar kürtaj uygulamasını doğrudan anlatmakta, savunmakta ve etik ve ahlaki zemine oturtmaktadırlar. Kürtaj savunucuları, davranışlarını savunurken engelli bireyi dünyaya getirmenin ekonomik yükünden ve anne üzerindeki psikolojik ve sosyal etkilerini göstermektedirler. Kürtaj karşıtları ise yaşam hakkı gibi düşüncelerle engelli bebeğin kürtaj edilmemesi gerektiğini savunmaktadırlar.

Ayrıca katılımcıların büyük bir bölümü engelli bebeklerinin geleceğiyle ilgili sosyal çevrenin etkisinde kaldıklarını, ancak bu konuda herhangi bir ekonomik kaygı taşımadıklarını ve bebeklerine bakabilecek yeterlilikte olduklarını beyan etmişlerdir. Onun için de kürtaj kararı alıp alamamada ekonomik faktörü dikkate almadıklarını belirtmişlerdir. Ancak alanyazına bakıldığında kürtaj kararının alınıp alınmamasında diğer birçok faktör gibi ekonomik olanakların veya olanaksızlıkların da önemli bir payı olduğu görülecektir.

### **3.5.3. Anne Adaylarının Karar Alma Süreçlerinde Rol Oynayan Dini Faktörler**

Hiç şüphesiz her anne adayının kürtaj olup olmama konusundaki kararını etkileyen birçok faktör yanında dini inanç faktörünün de bu süreçte önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Din faktörünün annelerin kararında gerçekte ne kadar etkili olduğunu öğrenmek için katılımcılara; “*Engelli bebeğinizin olacağını*

öğrendiğinizde bebeğinizin geleceği konusunda vereceğiniz kararda herhangi bir dini inancınız (kader, sına, takdir, günah vb.) etkili oldu mu? sorusu sorulmuştur. Verilen cevapların büyük çoğunluğunda dini inancın anne adaylarının kürtaj kararı alıp almamasında çok önemli bir rolü olduğu görölmüştür. Hatta bazı annelerin engelli çocuğa gebe olmanın kendi sağlıkları üzerinde yarattığı riskleri, ekonomik yükler ve bebeğin gelecekteki yaşamını arka plana iterek dini inanç temelli bir karar aldığı gözlenmiştir.

“Rabbimin verdiğidir, ben onun yaşamına son verecek hakka sahip değilim ki!” (G-15, 54 yaşında, 1 engelli çocuk annesi).

“Allah’ın verdiği cana nasıl kıyarım dedim, bir de ben hep çocuğumun iyi olacağını düşünüm umudum hiç bitmedi hamilelikte de böyle düşünüm” (G-7, 34 yaşında, engelli çocuğu yok).

“Ben bir cana nasıl kıyarım o normal bir insan gibi onu nasıl öldürürüm?” (G-1, 22 yaşında, 1 engelli çocuk annesi).

“Öbür dünyada Allaha nasıl cevap veririm? Bu dünyada da o dünya da bana faydası vardır” (G-8, 35 yaşında, 3 engelli çocuk annesi)

“Allahtan korktum, benim başka çocuklarım da var ben onu aldırırsam sonra Allah beni başka çocuklarımla imtihan ederse ben ne yaparım? Bebeğimi aldırılmazdım o yüzden” (G-6, 33 yaşında, 1 engelli çocuk annesi).

“Doktora gittik bana, senin çocuğun sakat olacak onun için biz bu bebeği aldıracağız dediler ama ben bırakmadım. Başka doktorlara gittik onlar da yanı şeyi söylediler. Bakması çok zor dediler, aldır dediler ben gene dedim olmaz o da bir candır. Benim kocamın ailesi de seyittir, kocam da onlardan aldırma dedi, aldırmadım” (G-12, 42 yaşında, 1 engelli çocuk annesi).

“Birkaç hocaya sordum onlar da Allah onun dünyaya gelmesini istemişse onu engelleyemezsin dediler. Ben de hiç düşünmüyordum zaten sadece onları dünyaya getirerek onların dünyada acılı

bir hayat yaşamalarına sebep olur muyum diye korkularım vardı. Ondan dolayı sormak istedim; ben bir günlük bebek de olsa bunu yapmam onun vebalini almam” (G-9, 38 yaşında 2 engelli çocuk annesi).

“Daha önce iki çocuğum engelli doğdu, Sağlıklı bir çocuğum olur umudu ile bütün riskleri göze alarak tekrar hamile kaldım. Şimdi doktorlar bana gene bunun da aynı durumda olacağını söylüyorlar. Yaptığım cahil cesareti mi bilemiyorum ama Allaha dayandık biz son ana kadar da Allahtan umut kesilmez. 8 yıldan sonra hep dualarla, yakarışlarla sağlıklı bir çocuk istedim umudumu Allaha bağladım. Çocuğumu kürtaj ettirmeyi hiç düşünmedim. Rabbim ne emretmiş ise o olacak. Rabbimin bir sınavıdır o ne derse o olacak ben çocuğumu aldırıp onun vebaline giremem” (G-9, 38 yaşında 2 engelli çocuk annesi).

Semavi dinler başta olmak üzere bütün dinlerin kutsal metinlerinde yaşamın kutsallığı vurgulanmış ve bir cana son vermenin büyük bir günahı ve cezası olduğu vurgulanmıştır. Ancak bazı dinlerde sadece annenin hayatının risk altında olduğu durumlarda kürtaj uygulamasına izin verilmiştir. Anne rahmindeki ceninin de canlı bir varlık olduğu ve dolayısıyla bunu yok etmenin normal bir insanı öldürmek anlamına geldiğini savunan dinler, insan yaşamının kutsiyetini her şeyin üstünde tutmuşlardır. Araştırma bulgularında da görüldüğü üzere engelli bebeği olacağını öğrenen kadınların neredeyse tümü, olaya dini açıdan yaklaşarak, tıbbi nedenlerden dolayı kürtaj olmaları gerektiğini söyleyen sağlık uzmanlarının tekliflerini reddetmişlerdir. Dolayısıyla gebeliğini sonlandırmayan annelerden biri hariç diğer bütün annelerin karar almalarında dini inancın önemli bir yer tuttuğu ve bu inancı ön plana almayarak gebeliği sonlandırmama kararı veren annelerin ise yaşam hakkını vurgulayarak karar verdikleri görülmüştür.

#### **4. SONUÇ**

Bilindiği gibi bireyin engelli olarak doğması veya sonrasında engelli olması, toplum tarafından çoğu zaman dezavantajlı bir konuma itilmesine, dışlanmasına, ayrımcılığa maruz kalmasına ve anormal kategorisi içinde değerlendirilerek bir öteki olarak algılanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla ‘normal’ ve ‘engelli’ kavramları arasındaki ayırım genellikle toplumsal muhayyile tarafından üretilmekte, söylemsel ve dilsel olarak kodlanmakta ve böylece engellilik bir sosyal kimlik olarak hâkim normallik ideolojisinin dışına çıkmaktadır. Toplum, çoğu zaman normal kavramıyla tanımladığı bireyleri fiziksel ve zihinsel olarak sağlıklı bir formda kalmalarını istemekle kalmaz aynı zamanda bu formun dışına çıkan bedenleri, ya sosyal mesafe koyarak göz ardı etmeye, ya anomalili fetüste olduğu gibi yok etmeye ya da tehdit edici bir unsur olarak görüp kamusal yaşama katılımını engellemeye çalışır.

Engelli bireyler, tarih boyunca farklı dışlanma mekanizmalarına maruz kalmışlardır. Toplumsal değer yargıları ve normları içinde bir yük olarak görülen engelliler, hâkim düzenin ‘öteki’si olarak çoğu zaman pejoratif kavramlarla etiketlenirilmişlerdir. Toplumsal sistemler, engelli olanla olmayanı birbirinden ayırt etmeye, mümkün olduğunca sağlıklı bireyleri engelli olanlardan ayırmaya/ayıklamaya ve engelliliği bir hastalık olarak görüp tıbbi tekniklerle onu ortadan kaldırmaya veya tedavi etmeye çalışmışlardır. Hatta ceninin anne karnında oluşmaya başladığı ilk andan itibaren sıkı bir denetimle kontrol edilmeye çalışılmıştır. Günümüzde adına doğum öncesi prenatal tarama testleri denilen bu tıbbi tetkik/teknikler sayesinde fetüs yakın takibe alınarak, ultrasonografi ile izlenmekte patolojik bir durum veya fetal bir defekt söz konusu olduğunda müdahale edilerek gerekli işlem yapılmaktadır.

Gebeliğin ilk günden itibaren yakın takibe alınarak uzman doktorların gözetiminde bulundurulmak istenmesi, toplumun ‘normal’lik ölçütlerini korumak kaygısı yanında kadının kendi bedeni üzerindeki özerkliği bağlamında da ele almak mümkündür. Bu anlamda bakıldığında başta genetik hastalıklar olmak üzere bedensel ve zihinsel rahatsızlıkların doğum öncesinde teşhis etmesini sağlayan prenatal testlerin,

anomalili gebeliklerin sonlandırılmasına inanılmaz bir imkân yarattığı söylenebilir. Anne karnında anomalili olarak tanımlanan gebelikler, tıbbi açıdan sakat bulunduğu için genellikle seçici kürtaj denilen bir uygulamayla sona erdirilebilmektedir. Illich'in (2011) deyişiyile, sağlık teknolojisinin sunduğu imkanlar hastalıklarla ilgili sorunları kısa bir sürede teşhis ederken kötü genler taşıyan bir insanoğlunu doğmaktan da alıkoyabilmektedir.

Özellikle de cinselliğin doğurganlıktan ayrışması (Giddens, 2014, s. 34), üreme teknolojisinin gelişmesi ve doğum kontrol yöntemleri yanında prenatal tarama testlerinin gebelik sürecinde rutin bir uygulamaya dönüşmesi, kadınları hem annelik deneyiminden hem de doğal yolda çocuk sahibi olmaktan ve doğal yoldan/yolla çocuk doğurmaktan uzaklaştırmaktadır. Nitekim sağlık alanında en son teknolojilerin kullanıldığı Amerika'da her dört doğumdan biri sezeryanla olmaktadır (Postman, 2009, s. 100). Gebeliğin doğal bir süreçten tıbbi bir sürece doğru evrildiğini gösteren bu tablo, kimi kadınların ahlaki, dini veya etik bir kaygı taşımadan tıbbi olanakların sağladığı imkânlarla kendi bedenleri üzerinde istedikleri operasyonu yapabildiklerini göstermesi açısından hem önemlidir hem de düşündürücüdür.

Bununla birlikte doğum öncesi tarama testleri, bir yandan anne adaylarına fetüsün genetik kalitesi ve yapısına ilişkin bilgiler verirken diğer yandan gebeliğin istenildiği sürece devam ettirilmesi olanağını da sunmaktadır. Tıbbi olanaklar, kimi zaman ciddi bir genetik bozukluk veya herhangi bir bedensel/zihinsel rahatsızlık olmadığı halde anne adayının gebeliğini özel veya basit nedenlerden dolayı sonlandırmasına imkân tanımaktadır. Dolayısıyla son yıllarda sayıları gittikçe artan ve toplum sağlığı açısından elzem görüldüğu için hamilelere zorunlu kılınan doğum önce tarama testlerinin hem gebelikle ilgili olası risk faktörlerini oraya koyması hem de fetüsteki anomaliyi erkenden teşhis etmesi açısından önemli bir imkân yarattığını söylemek mümkündür.

Prenatal testler sonucunda engelli bebeğinin olacağını öğrenen kadınların gebeliğin sürdürülmesi veya sonlandırılması konusunda nasıl karar verdikleri ve bu kararlarında hangi tür etkenlerin ve aktörlerin rol oynadığını öğrenmeyi amaçlayan bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmada anne/anne adaylarının sorunlu bir gebeliğe sahip olduklarını ve bu sorunun doğumdan sonra da devam edeceğini bilmelerine rağmen seçici kürtaja başvurmada doğumlarını gerçekleştirmiş veya gerçekleştirecekleri anlaşılmıştır. Anne/anne adaylarının bu yönde bir tercihte bulunmuş/bulunacak olmalarının en önemli nedeni, olaya genellikle dini açıdan yaklaşmış olmalarıdır. Katılımcılar fetüs aşamasındaki anomalili fetüs bir canlı varlık olarak algılamış, onun da yaşam hakkına sahip olduğunu düşünmüş ve doğacak bütün kötü sonuçlara rağmen kürtajı kabul etmemiştir. Zira görüşülen kadınların neredeyse tümü engelli doğacak bebeklerinin yaşamını sonlandırma hakkını kendilerinde görmemiş ve durumu “takdiri ilahi” olarak değerlendirmişlerdir. Katılımcıların gerekçeleri, genelde dinlerin özelde de İslam ve diğer semavi dinlerin, anomalili fetüsün kürtajla alınmasına karşı çıkmasını göstermişlerdir.

Bu tespitten hareketle katılımcıların testler sonucunda anomalili olduğu saptanan gebeliklerini sonlandırmayıp devam ettirmelerinde birçok faktör yanında dini inanç, yorum ve düşüncelerin de önemli bir etkisi olduğu görülmüştür. Hatta bazı katılımcılar yaşamakta oldukları bu durumu metafiziksel açıdan değerlendirerek engelli çocuklarının olmasını kendileri ve aileleri açısından özel, anlamlı ve hikmetli bulmuştur. Bunun yanı sıra kadınların karar verme sürecinde çok farklı kesimlerin/kişilerin özellikle de yakın akraba ve çevrenin yönlendirmelerine maruz kaldıkları, ancak eşlerinin desteği sayesinde bu konudaki tutumlarını değerleştirmedikleri görülmüştür. Dolayısıyla sosyal baskıların ve ekonomik kaygıların, engelli bebeği olacağını öğrenen kadınların karar verme süreçlerini etkilemediği ve bu faktörlerin söz konusu süreçte caydırıcı bir rol oynamadığı söylenebilir.

---

## 5. SUMMARY

Persons with disabilities have been exposed to different exclusion mechanisms throughout history. Persons with disabilities who cannot fall into the “normal” category are labeled with pejorative concepts as the 'other' of the dominant order. Social systems have often tried to distinguish between those with and without disabilities, to separate as healthy individuals as possible from those with disabilities, and to see disability as a disease and eliminate it with medical techniques. In fact, it has been tried to be controlled from the first moment when the fetus started to form in the womb and with a strict control. This medical examination, which is called prenatal screening tests before birth, is followed closely by the techniques, and the fetus is closely monitored, and it can be intervened immediately when necessary in case of a pathological condition or fetal defect by ultrasonography.

Today, pregnancy is followed closely from the first day and is constantly under the supervision of specialist doctors, it is not only about maintaining the normality criteria of public health, but also about the self-determination of the woman on her own body. In this sense, prenatal tests that enable physical and mental disorders, especially genetic diseases, to be diagnosed before birth have created an incredible opportunity to terminate pregnancies with abnormal fetuses. Pregnancies defined as anomaly in the womb can be terminated with an application called selective abortion because it is medically disabled.

The following conclusions were reached in this study, which aims to learn how women who learn that they will have a disabled baby as a result of prenatal tests decide on the maintenance or termination of pregnancy and what kind of factors and actors play a role in these decisions. Participants consisting of 15 women in total show quite different socio-economic and demographic characteristics in terms of age and education level, monthly average income and the number of disabled people in the family. 14 of the women who learned that their baby would be disabled in the prenatal tests brought their babies to the world despite both

---

the advice and guidance of the doctors and the suggestions and even threats made by the family and close relatives.

In this study, despite the fact that the mother candidates know that they have a problematic pregnancy and that this problem will continue after birth, the mother carries out their births without resorting to selective abortion, and the most important reason for them is that they generally regard the event on the basis of religious belief. The participants perceived the fetus with anomaly at the fetus stage as a living entity, thought it had the right to life and did not accept abortion despite all the bad consequences. Because almost all of the interviewed women did not see the right of ending the life of their babies who will be born with disabilities, and considered the situation as “divine appreciation.” The rationale of the participants showed that religions in general, especially Islam and other heavenly religions, opposed the abortion of an anomaly fetus.

Therefore, it is possible to say that the main reason why the participants did not terminate and continue their pregnancy, which was found to have anomaly as a result of the tests, was religious comments and thoughts. Some participants even assessed this situation in a metaphysical way and found their disabled children special, meaningful and wise for themselves and their families. In addition, it was observed that very different segments of women were exposed to the orientation of individuals, especially close relatives and the environment, but they did not change their attitudes on this issue thanks to the support of their spouses. Therefore, it is possible to say that social pressures and economic concerns do not affect the decision-making processes of women who learn that they will have a baby with a disability and these factors do not play a deterrent role in this process.

## **6. KAYNAKÇA**

- Akandere, M., Acar, M. ve Baştuğ, G. (2009). Zihinsel ve Fiziksel Engelli Çocuğu Sahip Anne ve Babaların Yaşam Doyumu ve Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:22. 23-32.
- Avşaroğlu, S., Okutan, H. (2018). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Yaşam Doyumları, İyimserlik ve Psikolojik Belirti Düzeylerinin İncelenmesi. *Manas Journal of Social Studies*, Vol:7, No:1. 59-76.
- Balcı, S., Kızıllı, H., Savaşer, S., Dur, Ş. ve Mutlu, B. (2019). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Yaşadığı Güçlüklerin ve Aile Yükünün Belirlenmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 10(2). 124-130.
- Beckman, P. J. (1983). Influence of Selected Child Characteristics on Stress in Families of Handicapped Infants. *American Journal of Mental Deficiency*, 88 (2). 150-156.
- Burcu, E. (2015). *Engellilik Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayınları.
- Ciğerli, Ö., Topsever, P., Alvur, T. M. ve Görpelioğlu, S. (2014). Engelli Çocuğu Olan Anne-Babaların Tanı Anından İtibaren Ebeveynlik Deneyimleri: Farklılığı Kabullemek. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, Vol.8, No.3. 75-81.
- Çaha, H. (2016). Engellilerin Toplumsal Hayata Katılmasına Yönelik Politikalar: Türkiye, ABD ve Japonya Örnekleri. *İnsan ve Toplum*, 5(10). 123-150.
- Çan Aslan, Ç. (2010). *Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Anne ve Babaların Psikolojik Belirtileri, Sosyal Destek Alguları ve Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, K. (2018). Engelli Çocuklara Sahip Ailelerin Çocuklarını Kabul-Reddi ile Sosyal Destek İlişkinin Çeşitli Değişkenlerce Yordanması. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimler Dergisi*, Sayı:9(2). 137-154.

- 
- Deniz, İ. ve Göller, L. (2017). Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Aile İşlevselliği ve Evlilik Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, Cilt:3, Sayı:1. 53-69.
- Deniz, M.E., Dilmaç, B. ve Arıcağ, O.T. (2009). Engelli Çocuğa Sahip Olan Ebeveynlerin Durumluk-Sürekli Kaygı ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt:6, Sayı:1. 953-968.
- Dirik, M. (2018). İslam Hukuku Açısından Kürtaj, *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 4, 73-96.
- Doğan, M. (2016). Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynler ile Sağlıklı Çocuk Sahibi Ebeveynlerin Dini Başa Çıkma, Umut ve Sabır Düzeylerinin Karşılaştırılması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt:5, Sayı:8. 3214-3245.
- Dyson, L. L. (1996). The Experience of Families of Children with Learning Disabilities: Parental Stress, Family Functioning and Sibling Self-Concept, *Journal of Learning Disabilities*. 29, No:3. 280- 286.
- Ercan, F.Z., Kırloğlu, M. ve Kalaycı Kırloğlu, H.İ. (2019). Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Bu Durumu Kabulleniş Süreçleri ve Bu Duruma Dair Görüşleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Sayı:44. 597-628.
- Ergin, D., Şen, N., Eryılmaz, N., Pekuslu, S. ve Kayacı, M. (2007). Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Depresyon Düzeyi ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10:1. 41-48.
- Eryiğit Bader, A. (2019). Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'da Kürtaj, *Antakiyat: Journal of Social and Theological Studies*, 2(1), 116-141.
- Giddens, A. (2014). *Mahremiyetin Dönüşümü*. İdris Şahin (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları,
- Giulio, P.D., Philipov, D. ve Jaschinsk, I. (2014). Families with Disabled Children in Different European Countries: Families with Disabled Children in Different European Countries. *Families and Societies* (23). 1-44.
- Illich, I. (2011). *Sağlığın Gaspi*. Süha Sertabiboğlu (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- 
- Işıkhan, V. (2005). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Psiko-Sosyal ve Sosyoekonomik Sorunları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt:16, Sayı:2. 35-52.
- İçmeli, C., Ataoğlu, A., Canan, F. ve Özçetin, A. (2008). Zihinsel Özürlü Çocukları Olan Ebeveynler ile Sağlıklı Çocuklara Sahip Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Karşılaştırılması. *Düzce Tıp Fakültesi Dergisi*, 3. 21-28.
- Johnson, S.L.M. (2011). Kürtaj: Ahlaki Perspektifler. Kamuran Tıbık (Çev.). *Dini Araştırmalar*, Cilt:14, Sayı:39. 139-160.
- Karakuş, Ö. ve Kırılıoğlu, M. (2019). Engelli Bir Çocuğa Sahip Olmanın Getirdiği Yaşam Deneyimleri: Anneler Üzerinden Nitel Araştırma. *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (41). 96-112.
- Kaytez, N., Duralp, E. (2015). Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Gereksinimlerinin ve Stres Düzeylerinin İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1.197-214.
- Lafçı, D., Öztunç, G. ve Alparslan, Z. N. (2014). Zihinsel Engelli Çocukların (Mental Retardasyonlu Çocukların) Anne ve Babalarının Yaşadığı Güçlüklerin Belirlenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(2). 723-735.
- Lansdown, R. (1980). *More Than Sympathy: The Everyday Needs of Sick and Handicapped Children and Their Families*, London: Tavistock Publications.
- Menolascino, F. J. (1968). Parents of the Mentally Retarded an Operational Approach to Diagnosis and Management. *Journal of the American Academy of the Child*, Vol:7, Issue:4. 589-602.
- Mıdık Özpak, A., Tekin, O., Arslan, İ., Gürhan, B., Özdaş, M.S., Çelik, M., Arıman, O.Ö., Evmez, M. ve Fidancı, İ. (2017). Engelli Çocuk Sahibi Olan Ebeveynlerin Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının İncelenmesi. *Konuralp Tıp Dergisi*, 9(3).12-19.
- Muwafak, A.E., Hathab, J. ve Asirvatham, R. (2012). Alexithymia among Arab Mothers of Disabled Children and Its Correlation with Mood Disorders. *Saudi Medical Journal*, Vol:33(9). 995-1000.

- 
- Olsson, M. B. ve Hwang, P.C. (2003). Influence of Macrostructure of Society on the Life Situation of Families with a Child with Intellectual Disability: Sweden as an Example. *Journal of Intellectual Disability Research*, 47(4-5). 328- 341.
- Özmen, D. ve Çetinkaya, A. (2012). Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşadığı Sorunlar. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 28(3). 35:49.
- Paulk, L. B. (2014), Embryonic Personhood: Implications for Assisted Reproductive Technology in International Human Rights Law. *American University Journal of Gender Social Policy and Law* 22(4). 781-823.
- Postman, N. (2009). *Teknopoli*. Mustafa Emre Yılmaz (Çev.). İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Rüstemova, N. (2018). *Engelli Çocuk Sahibi Anne Babaların Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları ile Kabul Red Düzeyi İlişkisinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sivberg, B. (2002). Family System and Coping Behaviors: A Comparison Between Parents of Children with Autistic Spectrum Disorders and Parents with Non-Autistic Children. *Autism*, Vol:6(4). 397-409.
- Tarsuslu Şimşek, T., Taşçı, M. ve Karabulut, D. (2015). Kronik Engelli Çocuğu Olan Ailelerde Başka Çocuk Yapma İsteği ve Anne-Baba Birlikteliğine Etkisi. *Türk Pediatri Arşivi*, 50. 163-169.
- Toprak, F. (2018). *Zihinsel Engelli ve Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşam Doyumları, Yaşam Kaliteleri ve Sosyal Destek Algularının Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tümlü, C. ve Eraslan Çapan, B. (2018). Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Duygusal Sağırılık ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin İncelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2). 493-518.
- Ünal, V. (2018). Engellilerin Engelliliğe Bakışı ve Dine Yaklaşımları. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, Cilt:22, Sayı:3. 1457-1482.

---

Yıldırım, A., Hacıhansanoğlu Aşılar, R. ve Karakurt, P. (2012). Engelli Çocukların Annelerinin Ruhsal Durumlarının Belirlenmesi. *İ.Ü.F.N. Hemşirelik Dergisi*, Cilt:20, Sayı: 3. 200-209.